

Χαιρετισμός του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος και Αλμυρού
κ. Ιγνατίου

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Καισαριανῆς, Βύρωνος &
Ύμηττου, καί Πρόεδρε τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Λειτουργικῆς
Ἀναγεννήσεως κ. Δανιήλ,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Πανοσιολογιώτατοι, Αἰδεσιμολογιώτατοι καί Ἐλλογιμώτατοι κ.
Εἰσηγηταί,
Ἀγαπητοί μου πατέρες καί ἀδελφοί, μέλη τοῦ παρόντος
Λειτουργικοῦ Συμποσίου,
Ἐντιμώτατοι Ἀρχοντες,
Κυρίες καί κύριοι,

Μέ πολλή χαρά φιλοξενοῦμε καί φέτος τό πανελλήνιο
Λειτουργικό συμπόσιο στελεχῶν ἱερῶν μητροπόλεων. Τό
συνέδριο αὐτό μᾶς δίνει τήν εὐκαιρία νά ἐνημερωθοῦμε γιά
διάφορα θέματα σχετικά μέ τή λατρεία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν
καρδιά τῆς ἱερωσύνης μας ἀλλά καί γενικότερα τῆς
ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Μᾶς δίνει ἐπίσης τήν εὐκαιρία νά
ἐπικοινωνήσουμε, νά συμπνευματιστοῦμε, καί νά δοῦμε ὅλοι
μαζί πῶς θά μπορέσουμε νά συμβάλουμε στή βελτίωση τῆς
λειτουργικῆς ζωῆς τῶν κατά τόπους Ἐκκλησιῶν μας.

Τό φετινό λειτουργικό συμπόσιο θά αναφερθεῖ σέ πρόσωπα καί σταθμούς – ὀρόσημα στή διαμόρφωση τῆς θείας λατρείας. Θά ὑπάρχει ἡ δυνατότητα στό τέλος κάθε εἰσήγησης ἀλλά καί στήν καταληκτική συνεδρία νά συζητήσουμε γιά τά διάφορα θέματα πού θά τεθοῦν κατά τή διάρκεια τοῦ συμποσίου. Κατά τή σύντομη προσφώνησή μου θά ἤθελα νά αναφερθῶ ἐπιγραμματικά σέ ὀρισμένα γενικότερα ἐρωτήματα τά ὅποια προέρχονται ἀπό τή λειτουργική καί ποιμαντική μου ἐμπειρία καί τά ὅποια θεωρῶ ὅτι θά ἦταν χρήσιμο νά ἔχουμε κατά νοῦν κατά τή διάρκεια τοῦ συνεδρίου ὥστε, μαζί μέ ἄλλα βέβαια ἐρεθίσματα, νά τροφοδοτοῦν καί αὐτά τόν προβληματισμό καί τίς συζητήσεις μας.

Μιά πρόχειρη ματιά στό πρόγραμμα τοῦ συμποσίου εἶναι ἀρκετή γιά νά μᾶς θυμίσει ὅτι ἡ λατρεία δέν μᾶς δόθηκε ἔτοιμη σέ ὅλα ἐξαρχῆς, ἀλλά διαμορφώθηκε μέσα ἀπό μία μακροχρόνια διαδικασία ἐξέλιξης, δηλαδή ἀλλαγῆς. Ὅπως γράφει καί ὁ κορυφαῖος περὶ τή βυζαντινὴ λατρεία λειτουργιολόγος Robert Taft, σέ ἀντίθεση πρὸς τή συντηρητικὴ ρωμαϊκὴ λατρεία πού διατήρησε μιά μᾶλλον ἀρχαϊκὴ μορφή, χαρακτηριστικὰ τῆς βυζαντινῆς λατρείας ὑπῆρξαν ὁ δυναμισμός καί ἡ δημιουργικὴ ἐξέλιξη. Ὅλα αὐτά συνέβαιναν, γράφει ὁ Taft, «προτοῦ οἱ πολιτικὲς καί στρατιωτικὲς καταστροφές φιμώσουν τή βυζαντινὴ δημιουργικότητα».

Στό φετινὸ συμπόσιο θά μελετήσουμε τὴν ἱστορία τῆς θείας λατρείας. Γιατί ὅμως μελετᾶμε τὴν ἱστορία; Ὀρισμένοι

τή μελετοῦν ἀπό ἱστορικό ἐνδιαφέρον. Ἄλλοι τό κάνουν γιά νά κατανοήσουν βαθύτερα τό περιεχόμενο καί τό νόημα τῆς λατρείας μας. Καί οἱ δύο προαναφερθέντες λόγοι εἶναι καλοί καί ἀξιέπαινοι. Ὑπάρχει ὅμως καί ἕνας τρίτος λόγος ποῦ τούς συμπληρώνει καί τούς ὑπερβαίνει, καί ὁ λόγος αὐτός ἔχει νά κάνει μέ τήν εὐθύνη ὄλων μας γιά τήν κατάσταση τῆς λατρείας σήμερα. Ἡ διαδικασία δημιουργικῆς ἐξέλιξης τῆς λατρείας δέν μπορεῖ νά σταματήσει σ' ἐμᾶς, διότι, ὅ,τι δέν ἐξελίσσεται, εἶναι στήν πραγματικότητα νεκρό.

Ποιά εἶναι ἡ πραγματικότητα σχετικά μέ τή λατρεία σήμερα στόν τόπο μας; Ὅπως γνωρίζουμε, ἡ συντριπτική πλειοψηφία τῶν χριστιανῶν δέν ἐκκλησιάζεται σχεδόν ποτέ. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς πιστούς μας εἶναι ἀποξενωμένοι ἀπό τήν λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ λατρεία μας παρουσιάζει μία ἀρρυθμία ὡς πρός τή σύγχρονη πραγματικότητα. Ἐνα βαρῦ βυζαντινό τυπικό ἀκολουθεῖται παντοῦ, ἀπό τόν Καθεδρικό Ναό τῶν Ἀθηνῶν μέχρι καί τό μικρότερο χωριό. Σ' αὐτό τό τυπικό καλοῦνται νά προσαρμοστοῦν ἀκόμη καί κοινότητες πού ἀποτελοῦνται ἀπό λιγοστά ἡλικιωμένα ἄτομα – αὐτοί δέν εἶναι ἄλλωστε συνήθως ὅσοι παρευρίσκονται στίς ἀκολουθίες τοῦ ἑσπερινοῦ καί τοῦ ὄρθρου;

Ἡ συμμετοχή τοῦ λαοῦ στά τελούμενα εἶναι μηδαμινή – καί θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά ἐξετάσουμε ἐάν καί κατά πόσον αὐτό συνδέεται, μεταξύ ἄλλων, μέ τήν ἐπικράτηση τοῦ

μοναχικοῦ ἔναντι τοῦ ἀσματικοῦ τυπικοῦ. Ἐτσι λοιπόν, ἐνῶ τά λειτουργικά μας βιβλία ἀναφέρουν σαφέστατα τί πρέπει νά ἐκφωνεῖ ὁ ἱερέας καί τί πρέπει νά ψάλλει «ὁ λαός», στήν πραγματικότητα ὁ λαός δέν ψάλλει ἀπολύτως τίποτε. Ὁ ψάλτης, ἀπό χοράρχης τοῦ λαοῦ, ἔχει καταστεῖ ὁ ὑποκαταστάτης.

Ἡ ὥρα τέλεσης τῶν ἀκολουθιῶν ἀπηχεῖ τά δεδομένα τῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας καί ἀποκλείει τό λαό ἀπό τή δυνατότητα μετοχῆς στή λατρεία. Ὅταν, γιά παράδειγμα, τελοῦμε καθημερινές θείες λειτουργίες πού τελειώνουν στίς 9.30 τό πρωί, στήν πραγματικότητα ἀπευθυνόμαστε ἀποκλειστικά καί μόνο στους ἡλικιωμένους, ἀποκλείοντας ἐκ τῶν προτέρων ὅλη τήν ὑπόλοιπη κοινωνία, διότι, πολύ ἀπλά, τίς ὥρες αὐτές τά παιδιά εἶναι στό σχολεῖο τους καί οἱ νέοι ἄνθρωποι στίς δουλειές τους. Ἄς μὴν παραπονιόμαστε λοιπόν γιά τό γεγονός ὅτι οἱ ναοί μᾶς παρουσιάζουν τήν εἰκόνα γηροκομείου καί ἀποπνέουν, ἀνθρωπίνως, ἀποθάρρυνση καί παρακμή. Θέτω λοιπόν τό ἐρώτημα: δέν θά μπορούσαμε ἄραγε νά τελέσουμε ἀπογευματινές λειτουργίες, ὅπως ἤδη γίνεται στό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας καί στή Διασπορά, ἀλλά καί στήν πατρίδα μας μέ τίς ἀπογευματινές ἢ τίς βραδινές προηγιασμένες;

Ἡ λατρεία ἔχει καταστεῖ σέ μεγάλο βαθμό ἀτομική υπόθεση. Ἡ εἰκόνα πού δίνουμε εἶναι ἐκείνη τῆς λίγο πολύ παράλληλης συνύπαρξης ἀτόμων πού λατρεύουν ἰδιωτικά τό Θεό. Πολλοί πιστοί ἔρχονται στό ναό ὅποτε θέλουν, μένουν ὅσο

θέλουν, και φεύγουν όταν θέλουν. Δεν θά έπρεπε άραγε, τουλάχιστον στη θεία λειτουργία, νά λειτουργούμε ως σωμα Χριστού και όχι ως άθροισμα ατομικότητων, λατρεύοντας τό Θεό όλοι μαζί; Για νά γίνει αυτό θά πρέπει μεταξύ άλλων ή θεία λειτουργία νά αρχίζει όταν θά έχουμε μαζευτεί λίγο πολύ όλοι, ώστε όλοι μαζί νά λατρεύσουμε τό Θεό. Θα πρέπει νά καλλιεργηθει ένα τέτοιο ήθος στους πιστούς από εμάς τούς ποιμένες τους. Αυτό βέβαια σημαίνει ότι ή λειτουργία θά πρέπει νά διαρκεί γύρω στη μία ώρα. Όπως γνωρίζουμε από την ιστορία της λατρείας και όπως βλέπουμε νά γίνεται και σήμερα κατά την αρχιερατική θεία λειτουργία, ή λειτουργία στην πραγματικότητα αρχίζει μέ τή μικρή είσοδο. Αν ή θεία λειτουργία τελεστεί σωστά από εκεί και μετά, θά διαρκέσει γύρω στη μία ώρα. Μιά κοινή, εν σώματι, λατρεία του Θεού, κοντά στα άλλα θετικά πού θά επιφέρει, θά επιτρέψει και την επαναφορά του κηρύγματος στην κανονική του θέση, δηλαδή μετά τό Ευαγγέλιο.

Τέλος, θά ήθελα νά αναφερθώ στην ιδιωτικοποίηση των μυστηρίων, παραδείγματος χάριν του μυστηρίου του βαπτίσματος. Τό μυστήριο αυτό τελούνταν παλαιότερα κατά τή θεία λειτουργία. Τό νόημα αυτής της πρακτικής ήταν, μεταξύ άλλων, τό εξής: συνασσόταν όλη η ευχαριστιακή κοινότητα για νά λατρεύσει τό Θεό και συγχρόνως για νά υποδεχθει τά νέα μέλη της. Οί βαπτίσεις ήταν όμαδικές και φυσικά αποτελούσαν σταθμό στη ζωή της Εκκλησίας. Σήμερα, όταν γίνεται μία

βάπτιση, δέν εἶναι παρόν κανένα μέλος τῆς εὐχαριστιακῆς, ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος στήν ὁποία πρόκειται ὁ νεοφώτιστος νά ἐνταχθεῖ. Παρόντες εἶναι μόνο οἱ συγγενεῖς καί οἱ φίλοι, οἱ ὁποῖοι δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τή συγκεκριμένη ἐκκλησιαστική κοινότητα καί συνήθως δέν ἔχουν καμία σχέση μέ καμία ἐκκλησιαστική κοινότητα. Δέν εἶναι λοιπόν παράξενο πού ἡ βάπτιση πολλές φορές ἐκλαμβάνεται ἀπό τούς ἀνθρώπους λιγότερο ὡς μυστήριο καί περισσότερο ὡς τό πρῶτο παιδικό πάρτυ. Ἐξαιτίας τῶν ἀνωτέρω, ἄς σημειωθεῖ ὅτι στήν τοπική μας Ἐκκλησία, λάβαμε συλλογικά τήν ἀπόφαση νά καταργήσουμε τήν μεταβίβαση τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος σέ ἄλλη ἐνορία ἢ Παρεκκλήσιο ἀπό αὐτήν τῆς οἰκογένειας τοῦ νηπίου. Αὐτό ἔχει ἀνακοινωθεῖ ἐδῶ καί ἕξι μῆνες καί θά τεθεῖ σέ ἰσχύ ἀπό τήν 1 τοῦ Ὀκτωβρίου.

Νομίζω πῶς θά πρέπει νά ἀρκεστῶ στίς παραπάνω ἐπισημάνσεις. Μέ αὐτές προσπάθησα νά σᾶς μεταφέρω τήν ἐπισκοπική μου ἀγωνία γιά τήν σημερινή πραγματικότητα τῆς λατρευτικῆς μας ζωῆς. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅλοι μας μοιραζόμαστε τήν ἴδια ἀγωνία καί ἀγωνιζόμαστε καθημερινά γιά τήν κατά τό δυνατόν θεάρεστη τέλεση τῶν ἀκολουθιῶν καί τῶν μυστηρίων στούς ναούς μας. Στήν προσπάθειά μας αὐτή μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ βοήθεια τῶν ειδικῶν καί ἡ γνώση τῆς ἱστορίας πού θά μᾶς ἐμπνεύσει, ὥστε νά προβοῦμε καί ἐμεῖς, μέ αἶσθημα εὐθύνης ἀπέναντι τόσο στήν παράδοση ὅσο καί στίς σύγχρονες ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, στίς ἐνέργειες ἐκεῖνες πού θά καταστήσουν

τούς ναούς μας, ακόμη περισσότερο από ό,τι σήμερα, τόπους όπου θά λατρεύεται ο Θεός εν πνεύματι και αληθεία.

Σᾶς εὐχαριστῶ καί σᾶς εὐχομαι καλή ἐπιτυχία στίς ἐργασίες τοῦ συμποσίου.